

VII. A szegedi ideiglenes elhelyeződés.

1921—1929.

Az Egyetemnek Szegeden való elhelyezésénél a legfőbb akadályt az orvoskari intézeteknek, nevezetesen az elméleti intézetek mellett a belgyógyászati és sebészeti klinikának ideiglenes elhelyezése képezte. Tulajdonképpen ez volt a legfőbb akadálya annak, hogy Egyetemünk működését itt már az 1920/21. tanév folyamán megkezdje, mert a Tanács a karokat egymástól elválasztani még ideiglenesen sem akarta. Így maradt az egész Egyetem a fentebb már vázolt viszonyok között Budapesten. A szegedi elhelyezés megoldását célzó bizottsági tárgyalások és megbeszélések anyagából csupán annyit kívánunk felsorolni, ami klinikánk ügyét közvetlenül érintette.

Az 1920 január 14-én Szegeden tartott bizottsági tárgyaláson, melyen TÓTH LAJOS államtitkárral egy tanári bizottság élén a prorektor vett részt s jelen volt az átalakítási munkák tervezésével megbízott KORB FLÓRIS műépítész, a belgyógyászati klinika számára a Madách-utcai polgári iskola épülete, vagy ehez hasonló térfogatú és építkezésű pótlólag kijelölendő épület átalakítása merült föl, sőt Korb az átalakítási munkálatok költségvetését is elkészíti a polgári iskola épületére vonatkozólag 500.000 korona összegben.³⁹⁾ Amennyiben az épület átvétele akadályokba ütköznék, a bizottság mint második megoldási lehetőséget az akkor még szerb megszállás alatt levő újszegedi városi járványkórházban kívánja elhelyezni a sebészeti és belgyógyászati klinikákat együtt!⁴⁰⁾ Ez csupán a helyzet és viszonyok teljes ismeretlenségével magyarázható lehetetlen terv szerencsére többet egyáltalán nem kísért, éppen

³⁹⁾ KORB FLORIS fölterjesztése a Minisztériumhoz 1920 IV/30-án.

⁴⁰⁾ L. az Orvoskarnak 382—1920. etsz. fölterjesztését, másolatban közölve Szeged város tanácsával.

így csupán ezen az első ülésen szerepelt a vasbeton barakokban való ideiglenes elhelyezés gondolata is.⁴¹⁾

Egy teljes évnek kell elmulnia bizonytalanság közepette, míg 1921 január 10-én Benárd Ágoston népjóléti miniszter és Tóth Lajos kultusz államtitkár együttes szegedi látogatása alkalmával fölmerül a helyzetet megoldó egészséges terv, az *állami vas- és fémipariskola új épületének* az Egyetem céljaira való igénybevétele. Március 5-én pedig a városi tanács örömmel jelenti, hogy a kereskedelmi minisztérium át is adta e szép épületet. Ezzel az orvoskar elhelyezésének kérdése egyszerre megoldódott, hiszen a nagy és tágas épületkomplexumba a belgyógyászati és sebészeti klinikán kívül öt elméleti intézet: közegészségtan, gyógyszerstan, gyógyszerismeret, élettan és orvosi vegytan s ezenfelül még az egyetemi gyógyszerár és gyógyszerészeti intézet, ha szűken is, de elhelyezhető volt. Így az 1921 április 1-én Szegedre érkező tanári bizottság TÓTH LAJOS elnökletével véglegesen felosztotta a rendelkezésre álló helyiségeket. Ekkor kapta a belgyógyászati klinika a fémipariskola főépületének egész első emeletét, a műhelyépület első emeletének felével együtt. A bizottságban a belgyógyászati tanszéket annak ideiglenes ellátója, CSIKY JÓZSEF képviselte s így az ideiglenes elhelyezés területi megoldása az ő érdeme volt. A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak május 17-én kelt rendelete a klinika elhelyezését a fentiek szerint határozza meg. Ezután rövid idővel megindult az épület egyes elfoglalt helyiségeinek fölszabadítása és a szükséges átalakító munkálatokat is megkezdették.

Az állami vas- és fémipariskola Kálvária-téri épülete közvetlenül a háború kitörése előtt készült el; tulajdonképpen hivatásának még át sem adhatták, midőn a katonai parancsnokság hadikórház céljaira foglalta le. A háború befejezésekor a Szegedet megszálló francia gyalogosi csapatok foglalták le az épületet laktanya, részben kórház céljára úgy, hogy midőn az átalakító munkákat megkezdették, még sok helyiségben látni lehetett a falakon, ajtókon a francia nyelvű föliratokat. A megszálló csapatok kivonulása után a menekültügyi hivatal megszállt területről menekülő családok elhelyezésére vette

⁴¹⁾ L. a bizottsági ülés jegyzőkönyvét.

igénybe az épületet, kik különösen a szobákban fölállított tűzhelyekkel, kályhákkal okoztak az épületben sok kárt. A menekülteknek elhelyezése, — tekintettel az akkori nagy lakásinségre, — csak igen lassan haladt s csak 1921 novemberében fejeződött be. Hogy ez az átalakításokat s így a klinika üzembehelyezését nagyon gátolta, az kétségtelen. A sok viszontagság természetesen az épületen is nagyon meglátszott, az ablakok jórésze törött volt, a hajópadló tönkrement stb. Az átalakítások, tatarozások s elsősorban az épület fertőtlenítése így igen sok munkát adott.

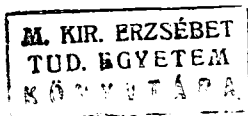
Jancsó, ki az Egyetem végleges sorsának kialakulását Kolozsvárt várta be, 1921 júniusában jelent meg először Szegeden, hogy a klinika elhelyezését illetőleg tájékozódjon, illetőleg az átalakításoknál óhajításait érvényesíttesse. Mivel a klinikának már eredetileg igen szűkre szabott keretein (65 ágy) változtatni nem állott módjában, igyekezett legalább egy elkülönítő osztályt szervezni, hogy ezáltal részben a klinikának ágyszámát növelje, részben a tanítás szempontjából nélkülözhetetlen fertőző beteganyagot a klinika számára biztosítsa. E célból a fémipariskola udvarával szomszédos telken épült városi hajléktalanok menhelye látszott alkalmasnak, mely ugyancsak az orvosi kar elhelyezésére följajánltatott. A felszerelésnek kiegészítése céljából pedig a városi járványkórház ideiglenes átvétele céljából folytatott megbeszéléseket SOMOGYI polgármesterrel és WOLF tiszti főorvossal. Ujszeged elenséges megszállása akkor még nem szűnt meg s így az ottani járványkórházi épületeket nem lehetett használni. Emiatt a város közegészségügyi hatóságai ideiglenesen a Kálváriautcai Móra elemi iskolában rendeztek be járványkórházat, melynek máshová helyezése az iskola sürgős felszabadítása végett indokolt volt. Hamar létrejött így a megegyezés arra nézve, hogy a klinika a járványkórház felszerelését átveve, annak beteganyagát is elhelyezi. A menhelyépület első emeletének rendelkezésére bocsátását Jancsó professzor a még Budapesten működő orvoskarral személyesen intézte el, ugyanekkor Korb műépítésszel megbeszélve mindkét épületen az átalakítási és szerelési munkálatokat. Jancsó professzor ezután Kolozsvárra tért vissza, az átalakítási munkák pedig a fentebb jelzett akadályokkal nehezítve egész nyáron át folytak e sorok írójának felügyelete alatt.

1921 szeptemberében végleg Szegedre költözik Jancsó professzor, októberben pedig összegyűl az orvosi tanszemélyzet is: a régi assistensek közül PURJESZ BÉLA dr. magántanár, a klinika régi tanítványai közül ENGEL RUDOLF dr. tanársegéd és TOKAI LAJOS dr. gyakornok, míg teljesen újak KOVÁCS KÁLMÁN dr. tanársegéd, KOVÁCS GYÖRGY dr. és TEMESVÁRY ERNŐ dr. gyakornokok. Még e hó folyamán megérkezik Pestről a Révész-utcai osztály felszerelése, melyből azonban csak 35 ágy van használható állapotban s ez képezi az első berendezést. Az Egyetem október 10-én nyitotta meg hivatalosan a félétet, a klinikai előadások azonban csak november folyamán kezdődnek meg, egyelőre csak elméletileg, hiszen beteganyag még nincsen. Jancsó professzor november 21-én tartja meg első előadását Szegeden, minden szava fájó emlékezés, de kicsillan belőle a jobb jövőbe vetett hit, a bizakodás, a reménység. Megkezdődnek a szigorlatok is, egyelőre a városi kórház laboratóriumában, a belgyógyászati osztály beteganyagának fölhasználásával. A betegfölvétel megindítását meggátolja egyelőre az ápolószemélyzet hiánya. Minden igyekezetünk, hogy ezt akár a Kolozsvárt szolgálatot teljesített Szent Ferenc-rendi ápolónővérekkel, vagy midőn ez nem sikerült, akármily más ápoló szerzetesnői renddel oldjuk meg, hiábavaló volt. Tóth államtitkár sürgette a betegfölvétel megindítását s így az ápolónői szolgálatot jórészt hadikórházakból visszamaradt személyzettel látva el, december 23-án megkezdődött a betegfölvétel, míg a járóbeteg-rendelés már november 29 óta folyt.

A klinikánknak hajlékot adó állami vas- és fémipariskola egy a modern iskolaépítés szempontjainak megfelelően tervezett épület volt, mely széles folyosóival, tágas, világos tantermeivel sok szempontból tényleg alkalmas volt betegosztályok céljaira is. Az épület a Kálvária-tér és Menhely-utca sarkán emelkedik, délre néző főfrontja a térre tekint, ehhez nyugati végében egy rövidebb, a Menhely-utcára néző szárny a keleti végében pedig egy hosszabb, az udvart két részre osztó, eredetileg műhely helyiségeket tartalmazó szárny csatlakozik. A lépcsőház által kétfelé osztott főépületben a nyugati szárnyon a férfiosztály, a keletin a női osztály helyeztetett el. A férfiosztály egy 18 és egy 16. ágyas, a női osztály egy 16 és egy 14 ágyas kórteremből állt eredetileg. A négy kórtermen

kívül egy egyágyas, és egy kétágyas különszoba állott rendelkezésre, így a teljes ágyszám 67 volt. Az épületnek a betegosztályok között fekvő részében a laboratóriumi helyiségek és a könyvtár helyeztetek el. A laboratóriumnak egy nagyobb, három ablakos helyisége volt, melyben a kémiai, bakteriologiai és serologiai vizsgálatokon kívül a betegosztályok mindennapi vizsgálatai is folytak. A kisebb kétaablakos helyiség szövettani vizsgálatokra rendeztetett be, továbbá itt helyeztük el az analitikai és torzios mérlegeket. A laboratóriumhoz tartozott egy kis sötétkamra és egy mosogató helyiség, mely egyúttal sterilizáló és táptalajkonyha is volt. A könyvtár egyablakos szobája elsötétítő berendezéssel ellátva egyúttal mikrophotografáló helyiség is volt, azonkívül irodának is szolgált, végül itt helyeztük el a műszertárt. A főépületben ezen kívül a tanár két helyisége, inspekciós szoba, egy két szobás tanársegédi és egy egyszobás gyakornoki lakáson kívül szűk, kicsiny mellékhelyiségek voltak. A tanterem az udvari műhely-szárny első emeletén volt, egy kétoldalról jól megvilágított, hatalmas teremben, mely eredetileg a főépülettel nem is közlekedett. Az átalakítások során a termet a főépület folyosójával egy a padlástérben elhelyezett fedett folyosóval kötötték össze, mely lejtős menetével a tanteremben a padokat tartó menedékes dobogó legmagasabb pontjára vezetett, így egyenlítve ki a két szárny között levő mintegy 10 lépcsőfokot kitevő szintkülönbséget. Így a kórtermekből a betegeket ágyastól együtt lehetett a tanterembe szállítani. A műhelyszárny emeletén volt az ápolónők lakásául szolgáló két tágas helyiség is. Az ingyenrendelés helyiségei az épületnek alagsorában, a Műhely-utcai frontra kerültek, egy vizsgálószobával, és külön női és férfi várószobával. Ugyanitt volt egy altiszti lakás és egy kis szoba a kísérleti állatok számára, valamint egy raktárhelyiség. A fölvevett betegek ruháinak elhelyezésére utólagosan az alagsor tágas folyosójából vágtak le Rabitz falakkal helyiségeket. A betegápolást 9 ápolónő látta el, az ételmezést a bőrgyógyászati klinika mellett fölállított központi konyha szolgáltatta.

Klinikánk ideiglenes elhelyezése tehát, ha szűken is, de kielégítette egyelőre az igényeket. Nagy hátrányt jelentett azonban az, hogy az alagsori helyiségeken és folyosókon kívül, melyek kifogástalan metlachit burkolattal bírtak, valamennyi

helyiségben egyszerű hajópadló volt igen megviselt állapotban. Csupán a tanári helyiségek, valamint az egyik nagy kórteremben volt parkett. Hogy ez a körülmény a klinika tisztántartását mennyire megnehezítette, azt felesleges részletezni. Hátrányos volt az a körülmény is, hogy összes kórtermeink túlságosan nagyok voltak, kisebb kórtermekkel nem rendelkezünk s így a beteganyagnak célszerű megosztása, külön typhus, vagy tuberkulózis osztály fölállítása lehetetlen volt. A klinika e két legfőbb hátrányán csupán 1924 nyarán sikerült segíteni, midőn a minisztérium engedélyével az összes kórterem és laboratóriumi helyiség metlachit burkolattal láttatott el s ezzel egyidejűleg három nagy kórterem fölosztásával kisebb s így jobban használható helyiségeket nyertünk.

A menhely épület első emeletét elfoglaló *elkülönítő osztály* sok kis helyiségével lehetővé tette, hogy két-két kórteremmel diphtheria és scarlatina osztályt rendezhessük be, elkülönített ápolónői szobákkal, továbbá egy-egy kórtermet erysipelas és morbilli számára. Mindezek az osztályok azonban egy közös folyosóra nyíltak, nem volt megfigyelő osztályunk sem, ennek dacára 8 év alatt csupán egy házi fertőzést láttuk morbillivel. Az elkülönítő osztály két helyiségét a kórtani intézet assistensi és gyakornoki lakásai foglalták el. A menhely épület annyiban megfelelt fertőző kórház céljainak, hogy aszfalt padlózata a kellő tisztántartást lehetővé tette.

Láthatjuk tehát, hogy úgy a klinika, mint az elkülönítő osztály elhelyezése aránylag kielégítő volt. Nem így állottunk azonban a kórtermi és laboratóriumi felszereléssel. Az első átalányok közül még a tudományos felszerelésre szánt összeg nagyobb részét is kórtermi fölszerelésre kellett fordítanunk, hogy a betegfelvétel mielőbb megindulhasson. Még így is majd egy esztendő telik el, míg valamennyi ágyunkat matraccal ellátjuk úgy, hogy az első hónapokban gyakran csak úgy tudunk fölvenni beteget, ha az magával hozott matrácokat. Természetes, hogy így a könyvtár fejlesztése, valamint a laboratóriumi fölszerelés kiegészítése csak lassan halad előre. A könyvtár alapját az a tankönyv és folyóirat gyűjtemény vette meg, melyet 1922 októberében hivatása teljesítése közben szerzet typhusában elhalt gyakornokunk KÖVÁCS GYÖRGY dr. hagyatékából vettünk meg. 1923-ban pedig GYURMÁN EMIL

dr. székesfővárosi kórházi főorvos adományozta könyvtárát a klinikának, különösen a belgyógyászati szakirodalom fejlődése szempontjából értékes anyaggal. Éveken át kell nélkülözni azonban a saját Röntgen-laboratóriumot. 1925-ig a sebészeti klinikának Vidakovich professzor szívességéből átengedett készülékét használja a belgyógyászat is, csak ekkor sikerül végre anyagi fedezetet nyerni egy nagy Transverter típusú gép beszerzésére. A Röntgen-laboratórium elhelyezésére úgy, mint egykor Kolozsvárt, az egyik különszobát kell föláldozni. A laboratóriumi felszerelés fejlesztése pedig oly lassan halad előre, hogy az új klinikára való átköltözéskor is csak a létminimumot érte el. Ugyancsak nélkülözni kellett minden modern physiotherapiás berendezést már csak a helyhiány miatt is. E nehéz körülmények dacára klinikánk ideiglenes szegedi elhelyezésének nyolc éve alatt szorgalmas és eredményes munkát végezhetett, melyről a klinika betegforgalmáról és irodalmi működéséről később közlendő adatok tanúskodhatnak.

És ez a provizórikus elhelyezés sem tartott sokáig! Míg Kolozsvárt az Egyetem megalapítása után 24 évnek kell eltelnie, míg a klinikák megfelelő elhelyezésének kérdése komolyan tárgyalás alá kerül, s 27 évnek, míg megnyílnak az új klinikák, Szegeden 5 évvel az Egyetem áthelyezése után megtörténik az első új klinika alapkövetétele, s 8 év múlva új otthonában működik 5 klinika, s fedél alatt állnak az elméleti intézetek. Ez a tény kétségtelenül egy szebb jövőnek reménysugara Egyetemünk egén, bizonyossága egy törhetetlen élniakarásnak, mely *Erdély Egyetemét* a semmiből teremtette újjá és naggyá *az Alföld metropolisában* és egyik legszebben kifejeződött eredménye annak a nagy átfogó erejű kulturpolitikának, melyet városunk és egyetemünk legnagyobb jóltevője, KLEBELSBERG KUNÓ gróf irányít és folytat a messze jövőbe tekintő célkitűzéssel!

A belgyógyászati klinika építkezése a bőrgyógyászattal együttesen a Tisza parti klinikai építkezések utolsó fázisát képezte. A kultuszminiszter úr önmagyméltóságának személyes elnöksége alatt álló építő-bizottság 1927 szeptember 9-én tartott ülésén mindkét klinika építési munkálataival a szegedi ERDÉLYI és BREUER céget bízta meg, kik az építkezést KORB FLÓRIS műegyetemi c. r. tanár, a kolozsvári klinikai telep tervezőjének

tervei alapján végezték. E tervek a klinika speciális igényeinek megfelelően a szaktanár által előzően ismételtén átdolgoztattak. Az építkezés, berendezés és felszerelés nagy munkálatainak felelősségteljes ellenőrzése MAGYARY ZOLTÁN dr. miniszteri tanácsos kezeiben futott össze. Az építkezés közvetlen irányítását Korb megbízásából IVÁNYI GYULA műépítész végezte.

Az építkezés földmunkái 1927 október 11-én kezdődtek, az épületek helyének kitérésével, próbaásatásokkal; a földmunkák még e hó folyamán jórészt befejeződtek, úgy, hogy november 3-án megkezdődött az alapbetonozás, 11-én pedig az alapfalazás és pincefalazás. A téli szünet után, február végén indult meg az építő munka, mely június végére tető alá juttatta az épületet. A különböző szerelő munkák azonban oly lassan haladtak előre, hogy az épületnek átvétele csupán 1929 szeptember 3-án történhetett meg. A belső berendezés azonban még teljes három hónapot vett igénybe s így csupán december 12-én tudtuk a fekvőbetegek átszállításával megnyitni és használatba venni az új épületeket. Az építkezési munkálatok közben csöndes, bensőséges ünneppel ünnepelte meg a klinika orvosi kara Jancsó Miklós hatvanadik születésnapját, egy az Acták hasábjain német nyelven megjelent 157 oldalas emlékfüzetet adva ki, melyben a szegedi tanítványok 16 dolgozata volt összegyűjtve.

A klinika belső berendezésének utolsó munkálatainál már sajnosan kellett nélkülöznünk Jancsó professzor tanácsait, irányítását. Az új épületbe őt fekve, súlyos betegen szállítjuk át s e tény rányomta szomorú bélyegét a megnyitás külsőségeire is. Nem hangzott el az új épületet fölavató megnyitó előadás, melyre már megrokkant testtel ugyan, de még töretlen munkakedvvel hónapokkal előbb készült, s melyben a kolozsvári új klinika fölavatása (1899) és a szegedi új épület megnyitása között eltelt 30 esztendő hatását a belgyógyászat fejlődésére akarta hallgatóinak összefoglalni. Elmaradt az a terv is, hogy az új épületeket egy szakülés keretében mutassuk be a város orvostársadalmának.